

Sprawozdanie

z posiedzeń Podzespołu do Spraw Reformy Prawa i Sądów
"Okrągłego Stołu"

Podzespół obradował w dniach: 11, 21, 22, 27 i 28 lutego oraz
7, 10, 16 i 17 marca 1989 r. W pracach Podzespołu udział brali:

Lukasz Balcer - współprzewodniczący

Kazimierz Buchała

Zbigniew Bujak

Rajmund Chajneta

Piotr Chojnacki

Jerzy Ciemniowski

Andrzej Cubała

Lucjan Czubiński

Lech Falandysz

Ryszard Grodzicki

Jacek Hofman

Zenon Jankowski

Jerzy Jasiński

Marcin Jełowicki

Jarosław Kaczyński

Andrzej Milczanowski

Bronisław Miszczyk

Jan Olszewski

Jerzy Oniszczyk

Lech Paprzycki

Antoni Paris

Stanisław Podemski

Emilia Pogonowska-Jucha

Zbigniew Romaszewski

Wacław Rukat

Jadwiga Skórzewska

Romuald Soroko

Hipolit Starszak

Adam Strzembosz - współprzewodniczący

Jerzy Świątkiewicz

Jacek Taylor

Janusz Trzeciński

Józef Waksmundzki

Zofia Wasilkowska

Janina Zakrzewska

Tadeusz Zieliński

Andrzej Zoli

oraz zaproszeni eksperci:

Wanda Falkowska

Leszek Garlicki

Zdzisław Kędzia

I. Uzgodniono stanowisko w następujących sprawach:

1. Niezależność sądów oraz niezawisłość sędziowska mają podstawowe znaczenie dla praworządnego funkcjonowania państwa oraz ochrony praw i interesów obywateli.

W związku z tym Podzespół rekomenduje by uprawnione podmioty wystąpiły o niezwłoczne wprowadzenie do systemu prawa następujących rozwiązań dotyczących sądownictwa, które obejmowałyby m.in.:

- 1/ wprowadzenie do Konstytucji zasady nieusuwalności sędziów, z jednoczesnym określeniem ustawowych wyjątków od tej zasady - z powodu stanu zdrowia, orzeczenia dyscyplinarnego, orzeczenia kary zakazu wykonywania zawodu sędziego lub prokuratora /załącznik nr 1/;
- 2/ zniesienie kadencyjności sędziów Sądu Najwyższego /art. 61 ust. 3 Konstytucji/;
- 3/ rezygnację z wymogu rękojmi należytego wykonywania obowiązków sędziego przy powoływaniu i odwoływaniu sędziów;
- 4/ konstytucyjne ustanowienie Krajowej Rady Sądownictwa składającej się z przedstawicieli władzy ustawodawczej, wykonawczej oraz sądowniczej, która współdecydowałaby o sprawach kadrowych sędziów, w szczególności przedstawiałaby kandydatów na stanowiska sędziów /załącznik nr 2/;
- 5/ rozszerzenie uprawnień organów samorządu sędziowskiego poprzez między innymi współdecydowanie w obsadzaniu stanowisk prezesów sądów /załącznik nr 3/;
- 6/ wybór członków kolegium sądu wojewódzkiego w całości przez zgromadzenie ogólne;
- 7/ wprowadzenie kadencyjności na stanowiskach prezesów sądów /załącznik nr 3/;
- 8/ zmodyfikowanie instytucji wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej wydawanych przez Sąd Najwyższy w taki sposób, aby nie naruszały one zasady podległości sędziów tylko ustawom;
- 9/ wyposażenie składów orzekających w uprawnienia do bezpośrednie-

- go kierowania do Trybunału Konstytucyjnego pytań prawnych co do zgodności aktu ustawodawczego z Konstytucją albo innego aktu normatywnego z Konstytucją lub aktem ustawodawczym;
- 10/ poszerzenie prawa do sądu poprzez między innymi poddanie właściwości sądów nowych kategorii spraw /np. prawa zrzeszania się, sporów gospodarczych, poddania wszelkich decyzji administracyjnych kontroli Naczelnego Sądu Administracyjnego z jednoczesnym ścisłym określeniem wyjątków od tej zasady/;
 - 11/ podniesienie rangi i pozycji ławników ludowych co wymaga rozważenia ich powoływania w wyborach bezpośrednich;
 - 12/ określenie w regulaminie czynności sądów obiektywnych, zapewniających bezstronność kryteriów przydzielania sędziom spraw i zasad zastępowania się przez sędziów, które byłyby jawne dla stron;
 - 13/ ustalanie wynagrodzeń sędziów według kryteriów odpowiednich do wysokiej pozycji społecznej zawodu sędziego, z tym, że wysokość wynagrodzeń sędziów danego sądu różnicuje jedynie wysługa lat i sprawowana funkcja.

Strona solidarnościowo-opozycyjna stwierdza, że zapisany w punkcie 1 uzgodnienia wymóg niezwłoczności przeprowadzenia zmian dotyczących sądownictwa przesądza o konieczności uwzględnienia ustaleń ujętych w punktach 1/, 2/ i 4/ w ustawie o zmianie Konstytucji PRL, której projekt został skierowany do Sejmu. Wspomniany projekt zawiera propozycje uregulowań sprzecznych z wyżej wymienionymi ustaleniami. Podważa to wiarygodność uzgodnień dotyczących niezależności sądów oraz niezawisłości sędziowskiej.

Strona koalicyjno-rządowa stwierdza, że projekt ustawy o zmianie Konstytucji PRL nie był przedmiotem dyskusji w toku obrad Podzespołu. Uniemożliwia to zajęcie stanowiska co do zgodności lub braku zgodności projektowanych uregulowań ustawowych z propozycjami przedstawionymi w niniejszym sprawozdaniu, w tym co do zarzutu niewiarygodności uzgodnień dotyczących niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

2. Uznając za niezbędne poddanie więziennej służby zdrowia kontroli zawodowej i społecznej, Podzespół rekomenduje by:

- 1/ w regulaminie wykonywania kary pozbawienia wolności stworzone zostały możliwości szerokiego współdziałania w procesie resocjalizacji skazanych instytucjom i organizacjom, których statuty przewidują niesienie pomocy osobom pozbawionym wolności, w tym również wglądu w działalność więziennej służby zdrowia,

2/ więzienna służba zdrowia poddana została, poza kontrolą merytoryczną sprawowaną przez powszechną służbę zdrowia, także kontroli lekarskich samorządów zawodowych.

II. Kwestie, które postanowiono przekazać do rozstrzygnięcia Zespołowi d/s Reform Politycznych:

1. Sprawa aktywnego udziału sędziego w organizacjach politycznych w czasie pełnienia funkcji sędziowskich.

Zdaniem strony solidarnościowo-opozycyjnej sędziowie na czas pełnienia swej funkcji muszą zawiesić członkostwo w partiach politycznych, do których należą.

Zdaniem strony koalicyjno-rządowej sędzia powinien pozostać członkiem partii politycznej.

2. Sprawa usytuowania prokuratury w systemie organów państwowych.

Zdaniem strony solidarnościowo-opozycyjnej zachodzi konieczność podporządkowania prokuratury ministrowi sprawiedliwości jako konsekwencji trójpodziału władz.

Zdaniem strony koalicyjno-rządowej problem ten powinien być rozważony w toku podejmowanych reform ustrojowych państwa.

3. Sprawa zniesienia kary śmierci.

Zdaniem strony solidarnościowo-opozycyjnej zachodzi konieczność niezwłocznego zniesienia kary śmierci.

Zdaniem strony koalicyjno-rządowej stanowisko w tej sprawie powinno być zajęte po zakończeniu konsultacji społecznej, tj. do końca sierpnia br.

III. Kwestie, w których istnieje rozbieżność co do sposobu ich rozwiązania:

1. Strona solidarnościowo-opozycyjna proponowała niezwłoczne wprowadzenie zmian:

1/ w zakresie kodeksu karnego:

a/ uchylenie art. art. 132, 194, 195, 217, 218, 271, 273, 278, 279, 282 i 282a,

b/ dekryminalizację występków z art. art. 284, 285 i 287 i przesunięcie ich do katalogu wykroczeń,

c/ zmianę art. art. 128, 220, 270, 275 i 276 § 1,

d/ uzależnienie odpowiedzialności z art. art. 129, 133, 284 i 285 od zasady wzajemności ścigania,

2/ w zakresie kodeksu wykroczeń:

- uchylenie art. art. 52, 52a, 63, 63a i 57,

3/ w zakresie kodeksu postępowania karnego:

a/ w odniesieniu do tymczasowego aresztowania:

- powierzenie stosowania tymczasowego aresztowania sądowi,
- ograniczenie czasu stosowania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym do jednego roku,
- wyeliminowanie tej podstawy tymczasowego aresztowania, która powołuje się na znaczny stopień społecznego niebezpieczeństwa zarzucanego oskarżonemu czynu /art. 217 § 1 pkt. 4/;

b/ w odniesieniu do zatrzymania:

- ograniczenie czasu zatrzymania do 24 godzin,
- wprowadzenie obowiązku powiadamiania na piśmie osoby zatrzymanej o przyczynach zatrzymania,
- umożliwienie osobie zatrzymanej, na jej żądanie, kontaktu z obrońcą,
- zawiadomienie o zatrzymaniu członków rodziny lub innej osoby bliskiej zatrzymanego,
- przyznanie osobie zatrzymanej prawa skargi do sądu w przedmiocie legalności i zasadności zatrzymania,
- wprowadzenie obowiązku powiadamiania organu powołanego do nadzoru nad daną jednostką organizacyjną Milicji Obywatelskiej o stwierdzonej przez sąd słuszności skargi,
- wprowadzenie obowiązku wszczęcia w takim wypadku postępowania dyscyplinarnego w stosunku do osoby odpowiedzialnej i obowiązku powiadomienia sądu o wyniku tego postępowania;

c/ wykluczenie możliwości odmowy zezwolenia na porozumiewanie się podejrzanego z obrońcą i wprowadzenie zażalenia do sądu na zarządzenie prokuratora zastrzegające obecność osób trzecich przy porozumiewaniu się podejrzanego z obrońcą /art. 64/;

d/ rozszerzenie powodów wyłączenia sędziego o przynależność do organizacji, której cele statutowe, programowe, bądź interesy zostały naruszone w wyniku przestępstwa;

e/ wprowadzenie obowiązku doręczania osobie, u której przeprowadzono przeszukanie postanowienia prokuratora zatwierdzającego przeszukanie /art. 191 § 2/;

f/ wykluczenie możliwości odmówienia żądaniu dopuszczenia stron, ich obrońców i pełnomocników do udziału w czynnościach śledczych lub dochodzących /art. 273 § 2/;

g/ wykluczenie możliwości przesłuchania w charakterze podejrzanego przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów /art. 276/;

h/ wprowadzenie zakazu skazania przez każdy sąd rewizyjny,

a nie tylko przez Sąd Najwyższy, osoby uniewinnionej lub wobec której umorzono postępowanie w sądzie pierwszej instancji /art. 383 § 1/;

- i/ wykluczenie możliwości wydania wyroku skazującego na karę śmierci przez Sąd Najwyższy;
- j/ zrezygnowanie z postępowania przyspieszonego /rozdział 45/;
- k/ wprowadzenie zakazu zmiany orzeczenia na niekorzyść oskarżonego, gdy żądanie skierowania sprawy o wykroczenie na drogę postępowania sądowego pochodzi tylko od obwinionego /art. 460 § 1/;

l/ ograniczenie właściwości sądów wojskowych przez przywrócenie poprzedniego brzmienia art. 565 ust. 2;

4/ w zakresie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenie:

- a/ wprowadzenie w art. 86 możliwości żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego w każdym wypadku orzeczenia kolegium,
- b/ wprowadzenie wykonalności orzeczeń kolegium tylko po ich uprawomocnieniu się /skreślenie pkt. 4 art. 73/;

5/ w zakresie ustawy o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych:

- a/ uchylenie możliwości dokonywania zatrzymań i przeszukań nie związanych z podejrzeniem popełnienia przestępstwa lub wykroczenia,
- b/ zawężenie wykonywania czynności, o których mowa w art. 6 do rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń,

6/ w zakresie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie warunków użycia środków przymusu bezpośredniego /.../ uchylenie pkt. 3 w § 5.

2. Strona koalicyjno-rządowa przedłożyła propozycje rozpatrzenia m.in. następujących zagadnień:

- ogólnych kierunków zmian prawa karnego materialnego, procesowego i wykonawczego określonych w założeniach Komisji ds. Reformy Prawa Karnego, które zostały doręczone członkom Podzespołu;
- ogólnych kierunków zmian prawa o wykroczeniach określonych w założeniach Komisji ds. Reformy Prawa o Wykroczeniach, które zostały doręczone członkom Podzespołu w trakcie obrad;
- zmian w regulaminach wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania, których projekty zostały doręczone członkom Podzespołu;
- ogólnych kierunków zmian w prawie cywilnym, materialnym i pro-

cesowym określonych w założeniach Komisji ds. Reformy Prawa Cywilnego;

- wzmocnienia gwarancji niezawisłości sędziów i niezależności sądów;
- rozszerzenia prawa obywatela do sądu, tj. poszerzenia właściwości sądów, ich struktury i organizacji.

Strona solidarnościowo-opozycyjna nie przyjęła sugestii uzgodnienia stanowisk co do ogólnych zmian w prawie karnym materialnym, procesowym, wykonawczym i w prawie o wykroczeniach, a także w prawie cywilnym przedkładając propozycje zmian wymienionych wyżej przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach oraz niektórych kwestii dotyczących niezawisłości sędziów i niezależności sądów, które zostały ujęte w części spraw uzgodnionych.

W zakresie prawa karnego strona koalicyjno-rządowa niezwłocznie wystąpi do Sejmu PRL o uchylenie lub zmianę niektórych przepisów prawa karnego, a także w tym samym trybie dokonana zostanie nowelizacja rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 6 stycznia 1984 roku w sprawie zasad i trybu zatrzymywania, kontroli osobistej /.../ /Dz. U. Nr 6, poz. 28 z 1984 r./ oraz w sprawie warunków użycia środków przymusu /.../ /Dz. U. Nr 6, poz. 29 z 1984 r./

3. Strona solidarnościowo-opozycyjna stwierdza, że niemal wszystkie jej najważniejsze propozycje dotyczące zmian w prawie karnym, procesie karnym, prawie wykroczeń oraz ustawie o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych wraz z rozporządzeniami wykonawczymi nie uzyskały aprobaty strony koalicyjno-rządowej. W powyższej sytuacji niemożliwa staje się wspólna inicjatywa dotycząca ustawy nowelizacyjnej w zakresie szeroko pojętego prawa karnego. Tak szczątkowa reforma, pozostawiająca bez zmian regulacje prawne jawnie sprzeczne z Międzynarodowymi Paktami Praw Człowieka i Obywatela nie spełniałaby związanych z nią nadziei, a ponadto wprowadzałaby w błąd opinię publiczną.
4. Strona koalicyjno-rządowa stwierdza, że następujące propozycje zmian w prawie karnym w wyniku negocjacji, uzyskały aprobatę:
 - 1/ w zakresie prawa karnego materialnego przez:
 - uchylenie art. 194, 195, 282 i 282a kodeksu karnego,
 - dekryminalizację występku z art. 287 kk i przesunięcie go do katalogu wykroczeń,
 - uzależnienie odpowiedzialności z art. 129, 133, 284, 285 kodeksu karnego od zasady wzajemności ścigania,

- nowe uregulowanie art. 276 § 1 kk przez dodanie po wyrazach "mających na celu" wyrazów "popełnienie przestępstwa zagrożonego karą nie niższą niż rok pozbawienia wolności";

2/ w zakresie prawa procesowego:

- zmianę art. 64 kpk przez wykluczenie możliwości odmowy zezwolenia na porozumiewanie się podejrzanego z obrońcą oraz wprowadzeniu zażalenia do sądu na zarządzenie prokuratora zastrzegającego obecność osób trzecich przy porozumiewaniu się podejrzanego z obrońcą,
- zmianę art. 222 kpk przez ograniczenie okresu tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym do jednego roku, z tym, że Sąd Najwyższy na wniosek Prokuratora Generalnego mógłby ten okres, w wyjątkowych szczególnie uzasadnionych wypadkach, przedłużyć na czas określony,
- zmianę art. 383 § 1 kpk przez wprowadzenie zakazu skazania przez sąd odwoławczy osoby uniewinnionej lub wobec której umorzono postępowanie w I instancji jak również wykluczenie możliwości wydania wyroku skazującego na karę śmierci przez Sąd Najwyższy, jeżeli taka kara nie została orzeczona przez sąd I instancji.

3/ w zakresie prawa o wykroczeniach przez:

- uchylenie pkt 4 art. 73 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenie.

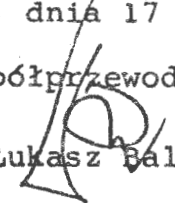
Wskazuje to, iż wiele propozycji strony solidarnościowo-opozycyjnej zostało uzgodnionych. Co do szeregu innych uznano, że powinny być one przedmiotem prac w ramach Komisji d/s Reformy Prawa Karnego oraz Prawa o Wykroczeniach.

IV. Strona solidarnościowo-opozycyjna opowiada się za pełną rehabilitacją osób represjonowanych za działalność opozycyjną w latach osiemdziesiątych.

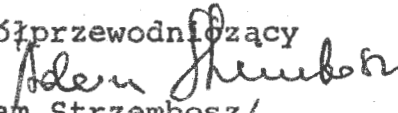
Strona koalicyjno-rządowa uważa, iż sprawy osób pociągniętych do odpowiedzialności w latach osiemdziesiątych za naruszenie prawa mogą być rozważane indywidualnie w trybie przewidzianym przez prawo, np. w drodze rewizji nadzwyczajnych.

Warszawa, dnia 17 marca 1989 r.

Współprzewodniczący

/Łukasz Balcer/

Współprzewodniczący

/Adam Strzembosz/

Załącznik Nr 1

Propozycja konstytucyjnego ujęcia
zasady nieusuwalności sędziów

"Sędziowie są nieusuwalni. Ustawa określa granicę wieku, po osiągnięciu której sędziowie przechodzą w stan spoczynku. Bez swojej zgody sędzia może zostać zwolniony, zawieszony w czynnościach, przeniesiony do innej siedziby, lub na inną funkcję jedynie na podstawie orzeczenia sądowego i tylko w wypadkach przewidzianych przez ustawę".

KRAJOWA RADA SĄDOWNICTWA

1. Celem wzmocnienia gwarancji niezawisłości sędziowskiej należy powołać Krajową Radę Sądownictwa jako organ zajmujący się sprawami nominacji, awansów i przeniesień sędziowskich oraz podejmujący ogólne kwestie sądownictwa i praworządności.
2. W skład KRS wchodzi: przewodniczący Rady Państwa jako jej przewodniczący, minister sprawiedliwości jako wiceprzewodniczący, 1 prezes SN i prezes NSA oraz sześciu posłów wybieranych przez Sejm i 12 sędziów wybieranych przez Zgromadzenia Ogólne SN, NSA i sądów powszechnych w ilości 2 sędziów SN i sędziego NSA oraz 9 sędziów sądów powszechnych.
3. Sędziów powołuje przewodniczący Rady Państwa na wniosek KRS.
4. KRS przedstawia przewodniczącemu Rady Państwa kandydatów na sędziów - przewodniczący RP może odmówić powołania ale nie może mianować osoby nie wskazanej przez KRS.
5. Kandydatów na sędziów przedstawiają Krajowej Radzie Sądownictwa - w oparciu o wnioski różnych podmiotów ZOSN i ZONSA oraz zgromadzenia ogólne sądów powszechnych - w zasadzie w liczbie podwójnej w stosunku do wolnych etatów. Postępowanie to jest inicjowane przez prezesa odpowiedniego sądu.
6. Tryb powoływania i odwoływania sędziów sądów wojskowych wymaga odrębnego opracowania.

1. Prezes i wiceprezes sądu wojewódzkiego stanowisko swe pełni przez okres czterech lat. Może być ponownie powołany na to stanowisko na jedną, kolejną czteroletnią kadencję. Prezesów i wiceprezesów sądu wojewódzkiego powołuje Minister Sprawiedliwości, po uzyskaniu zgody zgromadzenia ogólnego sądu wojewódzkiego na nominację określonego kandydata. Odwołanie ze stanowiska przed upływem kadencji wymaga zgody zgromadzenia ogólnego.
2. Prezesów i wiceprezesów sądu rejonowego powołuje Minister Sprawiedliwości na wniosek prezesa sądu wojewódzkiego i za zgodą kolegium sądu wojewódzkiego. Funkcję pełni przez okres czterech lat i może być ponownie powołany na to samo stanowisko na jedną kolejną czteroletnią kadencję. Odwołanie ze stanowiska przed upływem kadencji wymaga zgody kolegium sądu wojewódzkiego.